

Sholpan O. ISKAKBAYEVA,

graduate student at the Department of Theoretical and Applied Linguistics of L. N. Gumilyov Eurasian National University; 2 Satpayev st., Nur-Sultan, 010000, Kazakhstan; +7 7755512380;
e-mail: sholpan.isk@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-0957-8760

ASPECTS OF FORMATION OF MODERN KAZAKH EMPORONIMIC SPACE (on the material of Nur-Sultan city emporonims)

Summary. The article deals with the controversial issues of the use of emporonyms in the urban information media space. There were analyzed the technologies of meaning-making and manipulation. *The purpose* of the article is to study the emporonyms of Kazakhstan at the present stage of historical development of the Kazakh society and state. *The object* of the research is emporonyms as nominees of the realities of modern urban space. *The subject* of the research is features of the emporonyms of the Kazakh language. Emporonyms-nominations of the largest trading objects in Nur-Sultan were selected as the research material. Units for analysis were selected by the continuous sampling method, thus, lexemes and syntactic constructions were studied in accordance to an order of their representation in discourse. *The results* of the study revealed the features of the formation of the emporonymic space of modern Kazakhstan, the specificity of the formation of emporonyms under the influence of transformations of socio-cultural reality.

Conclusions. As a result of the study, it seems possible to conclude that the system of emporonyms of the modern Kazakh language is formed under the strong influence of the English language. At the same time, today the nominations of urban objects often appeal to the historical past of Kazakhs, reflect the intention to influence the emotional sphere of the recipient, appeal to a sense of patriotism and historical pride. *The practical application* of the research results is possible in the process of further studying the changes in the Kazakh language under the influence of sociocultural factors, in the process of identifying the relationship between linguistic and extralinguistic factors. The results can be useful in further research carried out in the mainstream of contrastive linguistics.

Key words: onomastics, emporonyms, urban media space, Kazakhstan, Nur-Sultan.

Статтю отримано 14.04.2021 р.

DOI: 10.18524/2307-4558.2021.35.237846

УДК 811.162.1'373.7:159.942.3

ЛОЗИНСЬКА Оксана Григорівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри польської філології Львівського національного університету імені Івана Франка; вул. Університетська, 1, Львів, 79000; Україна; e-mail: oksana.lozynska@lnu.edu.ua;
тел.: +38 097 2494558; ORCID: 0000-0002-1479-3000

КОНТАМІНАЦІЇ ПОЛЬСЬКИХ КІНЕМАТИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ

Анотація. *Мета* статті — продемонструвати особливості структури, семантики та функціонування в текстах сучасної польської мови фразеологічних контамінацій як одного із типів структурно-семантичних інновацій, яких зазнають польські кінематичні фразеологізми на позначення емоцій. *Об'єктом* дослідження є контаміновані польські кінематичні фразеологізми на позначення емоцій; *предметом* аналізу — структурно-семантичні особливості контамінованих кінематичних фразеологізмів на позначення емоцій. *Результатом* дослідження є ґрунтовне вивчення текстової реалізації контамінованих кінематичних фразеологізмів, розкриття механізмів їхнього творення з урахуванням специфіки семантичного поєднання контамінованих фразеологізмів, встановлення різновидів контамінацій та спроба визначення причин їхньої появи. **Висновки.** З'ясовано, що значення контамінованих кінематичних фразеологізмів є результатом розширення — накладання, розгортання чи злиття — значень переважно двох вихідних нормативних фразеологізмів. Такі контамінації здебільшого вживаються для інтенсифікації значення одиниці шляхом схрещення значень поєднаних фразеологізмів. Найчастіше контамінуються дієслівні фразеологізми з іменними чи два дієслівні фразеологізми, значно рідше — обставинні з дієслівними чи два обставинні фразеологізми. При перехрещенні дієслівної одиниці з іменною відбувається розгортання образу і/чи значення дієслівного фразеологізму, а при контамінаціях з формально-семантичним вузлом — накладання значень фразеологізмів.

Ключові слова: кінематична фразеологічна одиниця, нормативний фразеологізм, фразеологічна інновація, фразеологічна контамінація, контамінований фразеологізм, польська мова.

Постановка проблеми. Сучасні мовці в процесі комунікації часто чи то свідомо, чи несвідомо використовують фразеологічні одиниці (далі ФО) не лише у їхній нормативній, а й у видозміненій формально і/або семантично формі, намагаючись таким чином прикрасити, увиразнити чи уточнити свої думки. Саме тому функційні особливості ФО є важливим аспектом їхнього дослідження. Слідом за М. В. Жуйковою вважаємо, що „багато так званих „стійких” виразів поводяться насправді як

одиниці динамічні (виділено автором. — *О. Л.*), що допускають різноманітні формальні і змістові модифікації, пристосовуючись до прагматичних завдань мовців” [6, с. 15].

Зв’язок із суміжними дослідженнями. У літературі предмету існує кілька підходів до розуміння поняття «фразеологічна контамінація». Більшість мовознавців розглядають фразеологічні контамінації як окремий тип структурно-семантичних інновацій фразеологізмів [11; 12; 14; 16; 21 тощо]. Д. Буттлер же до контамінацій, як одного з її різновидів, зараховує розширення структури ФО [15, с. 145–147]. О. І. Молотков, натомість, вважає приклади контамінації ФО типовими помилками, що є свідченням поганого знання мовцем фразеології мови, а саме поєднання фразеологізмів називає гібридним виразом, що не є новою ФО [7, с. 202–203]. Ми ж фразеологічною контамінацією називаємо поєднання двох чи більше ФО, кожна з яких вносить до нового утворення частину свого лексичного і семантичного складу (чи весь склад) [14, с. 55] таким чином, що «один зворот мовби «просвічує» через інший» [9, с. 75]. Залишаємо поза увагою можливе поєднання ФО з вільним словосполученням або ж приклади накопичення ФО в контексті.

При аналізі реалізації цього прийому в текстах дослідники використовують різні класифікації. Основними критеріями поділу є: 1) генеза контамінації, тобто підґрунтя її виникнення; 2) спосіб поєднання ФО в процесі контамінації; 3) зміна семантики новоутвореної одиниці.

З огляду на генезу контамінованих ФО, В. М. Білоноженко й І. С. Гнатюк виокремлюють ФО, що виникли на основі: 1. Семантичної близькості; 2. Формальної схожості; 3. Без будь-якої близькості [2, с. 139–140]. С. Грабяс, аналізуючи лексичні контамінації виділяє одно- і багатовузлові контамінації, а також приклади без контамінаційних вузлів [17]. Слідом за ним Е. Сарновська виокремлює одно-, дво- чи багатовузлові фразеологічні контамінації, що виникають на основі одного, двох чи більшої кількості спільних для обох ФО елементів [21, с. 75–77]; Г. Дзямська-Ленарт — контамінації з формальним вузлом і контамінації з семантичним вузлом [16, с. 53].

Беручи до уваги спосіб поєднання контамінованих ФО, Л. І. Ройзензон і І. В. Абрамець розрізняють злиття (схрещення) ФО та лінійне з’єднання ФО [цит. за 3, с. 259–261]. Т. В. Цимбалюк виокремлює схрещування ФО (власне контамінацію) та лінійне схрещення фразеологізмів, де за основу береться ФО з цілісною структурою, а для її поширення використовують компоненти іншої ФО [13, с. 156–159]; І. А. Єременко виокремлює: 1) розгортання, при якому спільний для обох поєднуваних ФО компонент уточнює своє значення та „ніби розгортається в другий зворот”; 2) накладання, при якому друга ФО при спільному компоненті підключається до першої ФО не в повному складі; 3) схрещування, при якому компоненти однієї ФО зливаються з окремими компонентами другої, унаслідок чого утворюється своєрідний фразеологічний гібрид, причому поєднувані ФО не мають спільних членів [5, с. 75–76]. А. П. Супрун розрізняє: 1) контамінацію ФО з однаковою структурою і різною семантикою; 2) контамінацію однієї частини першої ФО та цілісної структури іншої ФО; 3) контамінацію цілісної структури ФО та компонентів іншої ФО, які використовують для її поширення [11, с. 13–14]. А. М. Григораш пише про контамінацію двох ФО при збереженні первинної форми однієї з них [4, с. 304–306]. А. Кригер-Лончовська — про свідомі та несвідомі фразеологічні контамінації [20].

З огляду на зміну семантики, С. Грабяс розрізняє два типи контамінацій: 1) контамінацію, яка як семантичне утворення є результатом значень обох елементів; 2) контамінацію, що продовжує значення одного з компонентів [17, с. 127–133].

Формулювання завдань. Об’єктом цього дослідження є фразеологічні контамінації як один із типів структурно-семантичних змін польських кінематичних ФО на позначення емоцій. Кінематичними фразеологізмами у цій статті називаємо ФО, прототип і внутрішня форма яких зводяться до лінійного опису міміки (напр., *(ktoś) patrzy spode tba*; *(ktoś) kręci nosem*), жестів (напр., *(ktoś) bije się w pierś*; *(ktoś) pokazał (komuś) figę*) або значущих рухів тіла людини (напр., *(ktoś) odwrócił się (do kogoś / do czegoś) plecami*). Мета статті — з’ясувати типи та особливості функціонування контамінацій кінематичних ФО на позначення емоцій у текстах сучасної польської мови. Актуальність пропонованого дослідження зумовлена відсутністю в польському й українському мовознавстві комплексних досліджень, присвячених функційним особливостям контамінацій кінематичних ФО на позначення емоцій у сучасних текстах.

З метою дослідження контамінацій проаналізовано 418 польських кінематичних ФО на позначення емоцій, вилучених методом суцільної вибірки із фразеологічних і загальних словників польської мови [25; 26; 27; 28; 29; 30; 31; 32; 33; 34]. Джерелом дослідження матеріалу став Національний корпус польської мови (<http://www.nkjp.pl/>), далі НКПМ), у якому було виявлено 79 контамінацій у 121 контексті.

Виклад основного матеріалу. Детально проаналізувавши подані вище класифікації, ми виокремлюємо такі типи контамінацій: 1) одновузлові: 1.1) одновузлові із семантичним вузлом та 1.2) одновузлові з формальним вузлом; 2) двовузлові з формальним і семантичним вузлом; 3) багатовузлові з формальним і семантичним вузлом та 4) контамінації з нульовим вузлом. При аналізі способу контамінування ФО ми виокремлюємо, услід за С. Грабясом, також додатковий асоціативний вузол, який мислиться, викриваючи причину асоціації двох ФО, але який не має формального вираження.

1) Одновузлові контамінації

1.1) **Контамінація з семантичним вузлом** — це поєднання двох або/і більше ФО на основі близькості їхніх значеннєвих ознак, без чітко вираженого спільного формального елемента. Варто зазначити, що цей формальний елемент не є цілком відсутній, адже він мислиться, його можна відтворити через асоціації. У контамінованих ФО цього типу можна виділити т. зв. асоціативний вузол, який є своєрідною заміною-іносказанням, якщо йдеться про формальне поєднання двох ФО, з яких одну вжито в повній формі, а іншу — в скороченій. У НКПМ виявлено 8 контекстів з контамінацією з семантичним вузлом, 5 з них утворено на основі перехрещення повної форми однієї ФО та скороченої форми другої ФО при наявності асоціативного вузла, а 3 контамінації — перехрещенням скорочених форм обох ФО.

Інновація (*ktos*) *mierzy spode łba (kogoś) spojrzaniem* виникла на основі контамінації ФО (*ktos*) *mierzy (kogoś) spojrzaniem [od stóp do głów]* зі значенням «хтось дивиться на когось уважно, допитливо, придивляється до когось критично, неохоче, вороже» [34, с. 697] / «... чи грізно» [25, т. 2, с. 1364] з ФО (*ktos*) *patrzy spode łba (na kogoś)* „хтось дивиться недовірливо, вороже, понуро, маючи похилу голову” [30, т. 1, с. 503]. У формальній структурі інновації немає компонента, наявного в структурі обох контамінованих ФО. Натомість обидві ФО мають спільний компонент значення — „хтось дивиться вороже”, який стає основою поєднання двох ФО в контексті: *...Naciska klamkę, cofa się tyłem, do ostatka mierząc spode łba przybyłą spojrzaniem, w którym jest niepokój i wyrzut...* (НКПМ: Newerly I., Pamiątka z Celulozy, 1973). В аналізованій контамінації відбулось перехрещення та додавання сенсів двох ФО на основі асоціативного вузла: *patrzeć* — це *mierzyć spojrzaniem*, де основою чи сильнішою ФО є ФО (*ktos*) *patrzy spode łba (na kogoś)*. Цей фразеологізм унаслідок контамінації підсилив своє значення «хтось дивиться вороже» та поширив його новими семами ‘уважно’, ‘допитливо’, ‘критично’. У структурі відповідних мімічних знаків *spojrzanie spode łba* і „*zmierzenie*” *kogoś oczami* [18, с. 73] як мотиваційних баз аналізованих ФО, виразно виділяється спільний елемент — „погляд знизу догори (*od stóp do głów*)”¹, який також може бути основою контамінації цих двох ФО.

Контамінація з семантичним вузлом скорочених форм обох ФО (3 контамінації в 3 контекстах) відбулася, напр., з ФО (*ktos*) *drży ze strachu* «хтось дуже боїться» [33, с. 750] та ФО *zajęcze serce* «богатыливий характер; боягузтво» [30, т. 3, с. 1181], які поєдналися на основі спільного значення «боїтись», в контексті: *...z niewiadomych przyczyn zapomniano o kilku tatarskich wioskach, których mieszkańcy, drżąc zajęczym strachem, oczekiwali teraz na swoją kolej...* (НКПМ : DP, 20.10.2001). Контамінована ФО є результатом перехрещення та додавання сенсів двох скорочених форм ФО, унаслідок чого відбулось підсилення спільного для обох ФО значення «хтось боїться». Вважаємо, що цю інновацію можна зарахувати до інновації розширення структури ФО означенням при зміні синтаксичної схеми ФО (*ktos*) *drży ze strachu* на (*ktos*) *drży strachem*. Однак ми зараховуємо її до контамінації.

1.2) **Контамінація з формальним вузлом** — це поєднання двох чи більше ФО на основі спільного формального компонента. У проаналізованих корпусах текстів занотовано 30 контекстів з контамінацією з формальним вузлом, 19 з них утворено на основі перехрещення повних форм обох ФО, з яких 17 — при перехрещенні повної форми дієслівної ФО та повної форми іменної ФО та 2 — при перехрещенні двох повних форм дієслівних ФО.

Контамінація з формальним вузлом повної форми дієслівної ФО та повної форми іменної ФО (11 контамінацій у 23 контекстах). При цьому типі контамінації значення дієслівної ФО розгортається значенням іменної ФО або, іншими словами, значення іменної ФО приєднується до значення дієслівної ФО.

Прикладом контамінації з формальним вузлом обох скорочених форм ФО (4 контамінації в 4 контекстах) при накладанні їхнього значення є одиниця (*ktos*) *patrzy z byka*. Ця контамінація виникла внаслідок перетину скорочених форм двох ФО: (*ktos*) *patrzy bykiem* «хтось дивиться недовірливо, вороже, понуро» [28, с. 360] / «... неприязно, недружелюбно...» [33, с. 369] і (*ktos*) *palnął / strzelił (kogoś) z byka / bykiem* «хтось вдарив когось головою» [33, с. 99]: *...Zwolennicy integracji nie chcą się ujawniać, bo „inni będą potem patrzeć z byka”...* (НКПМ: DP, 12.06, 2003), де спільним формальним елементом є компонент *byk*. У цій контамінації відбулось накладання сенсу «хтось дивиться недовірливо, вороже, понуро, маючи похилу голову», так ніби хоче «вдарити когось головою». Таку ж інновацію ми зафіксували в 5 контекстах в мережі Інтернет після перегляду 15 інтернет-сторінок через систему пошуку Google, напр., у контексті: *...konkurenci do gry w składzie patrzeć niechętnie na siebie. — Ja nie patrzę na nikogo z byka czy na odwrót też tak się nie dzieje...* (<http://www.sportowefakty.pl/pilka-nozna/2009/01/07/krysiak-dla-sporto-wefaktypl-nie-lubie-patrzec-na-kogos-z-byk/> від 6.07.2011). Варто зазначити, що в дослідженні мови тіла І. Крупи з'являється невербальний знак комунікації «споглядання “з-під бика”» при легко опущеній голові та негативному, оцінювальному ставленні до співрозмовника [19, с. 20]. Так, цю ФО можна також розглядати

¹ Елемент „od stóp do głów” зафіксовано одночасно при реалізації мімічного знака „зміряти когось очима” („*zmierzenie*” *kogoś oczami*”) в словнику К. Яжомбек і при реалізації мімічного знака „погляд з-під лоба” в словнику А. А. Акішиної в словниковій статті *кинуть взгляд исподлобья (снизу вверх)* [1, с. 11].

як перетин двох варіантів ФО (*ktos*) *patrzy spode tba* та (*ktos*) *patrzy bykiem* зі зміною синтаксичної структури ФО. Підтвердженням цієї тези є існування 66 контекстів з інновацією (*ktos*) *patrzy spod byka* в мережі Інтернет, які ми виявили після перегляду 15 інтернет-сторінок через систему пошуку Гугл. Приклад такої зміни зафіксовано в контексті: *...prawostawnym — jeszcze okay. Ale kiedy już będziesz na przykład należał do wyznawców Kriszny, to będą patrzyć na ciebie spod byka...* ([http://info.gazetapraca.pl/temat/gazetapraca/byk %C3 %B3w](http://info.gazetapraca.pl/temat/gazetapraca/byk%C3%B3w) від 6.07.2011). Аналізовану зміну ФО можна також трактувати як інновацію-заміну іменникового компонента з *spode tba* на *spod byka* нормативної ФО (*ktos*) *patrzy spode tba* та (*ktos*) *patrzy bykiem*. Припускаємо, що ця інноваційна ФО, з огляду на її фреквентність, з часом стане нормативним варіантом ФО (*ktos*) *patrzy spode tba*. Підтвердженням тези перетину двох нормативних варіантів ФО (*ktos*) *patrzy spode tba* та (*ktos*) *patrzy bykiem* є також вживання в мережі Інтернет (14 контекстів на 15 інтернет-сторінках) інновації (*ktos*) *patrzy z pod byka*, напр., у контексті: *...Wszyscy obecni mężczyźni oblepiali ją głodnym wzrokiem, a kobiety patrzyły z pod byka i szepcwały zawistnie...* ([http://beztabu.com /archive/index.php?t-21922.html](http://beztabu.com/archive/index.php?t-21922.html) від 6.07.2011). Не виключено, що зазначені вище інноваційні вживання нормативної ФО (*ktos*) *patrzy spode tba* та (*ktos*) *patrzy bykiem* з'являються через незнання або через недобре знання носіями мови фразеологічного фонду польської мови.

2) Двовузлові контамінації (23 контамінації в 42 контекстах).

Двовузлові контамінації з формально-семантичним вузлом — це приклади інновацій, при перехрещенні яких виділяється спільний елемент структури і семантики обох ФО.

Прикладом двовузлової формально-семантичної контамінації є перехрещення повних форм обох ФО (14 контамінацій у 31 контексті). Таким чином, поєдналися два фразеологізми: (*ktos*) *zmierzył (kogoś) spojrzeniem* «хтось глянув на когось уважно, допитливо, придивився до когось критично, неохоче, вороже» [30, т. 4, с. 1036] / «... або грізно» [25, т. 2, с. 1364] та *piorunujące spojrzenie* «погляд, що має вразити; що виражає несхвалення, незадоволення, гнів, догану» [33, с. 727], зафіксовані в контексті: *...Słomka piorunującym spojrzeniem zmierzył młodego i natychmiast obrócił uśmiechniętą twarz w stronę Puciatyckiego...* (НКПМ: Andrzejewski J., Popiół i diament, 1995). Значення дієслівної ФО «розгортається» в іменну ФО, препозиція якої робить на ній логічний наголос. Сенси, які автор прагнув передати в контексті, за допомогою цієї контамінації накладаються, підсилюються й увиразнюються.

Перехрещення двох дієслівних ФО (*ktos*) *placze rzewnymi łzami* «хтось жалісно плаче» [30, т. 3, с. 1116] і (*ktos*) *roni łzy* «хтось плаче, ллє сльози; плаче без потреби; хтось сентиментальний» [34, с. 372] відбулося в контексті: *...Przewodniczący Rady Pracowniczej Apollo Film roni rzewne łzy, że nie potrafił oprzeć się wpałtomowi...* (НКПМ: DP, 02.10.2002). Спільним формальним елементом у цій контамінації є компонент *łzy*, семантичним — «плакати».

3) Багатовузлова контамінація (2 контамінації в 2 контекстах)

Прикладом багатовузлової контамінації є інновація *łzy zakreśliły się w oku*, що виникла на основі перехрещення ФО *łzy (komuś) zakreśliły się w oczach* «хтось збирається плакати, хтось от-от заплаче» [30, т. 2, с. 519] та ФО *łza / łzka się w oku kręci* «зворот, що виражає ностальгічне розчулення при згадуванні якихось чудових часів, переживань» [30, т. 2, с. 518] у контексті: *...Miasto wywarło na kompozytorze niezapomniane wrażenie, dostarczając wielu wzruszeń: Stałem jak wryty. Łzy zakreśliły mi się w oku. Jestem u stóp Mariackiej wieży, [...], na które napatrzeć się nie mogę...* (НКПМ: DP, 29.07.2000). Усі компоненти взаємно накладаються, при наявності незначних формальних відмінностей: граматичної форми числа іменних компонентів, префіксальної — безпрефіксної форми дієслівного компонента та порядку їхнього розташування. Припускаємо, що, попри формальний збіг компонентів ФО, зазначена контамінація виникла на основі повної форми ФО *łzy (komuś) zakreśliły się w oczach* і компонента *w oku* скороченої форми ФО *łza się w oku kręci*. Така інновація виправдана контекстом, адже передає сенс того, що С. Монюшко не лише ледь не розплакався при вигляді старої частини Кракова, а й перебував у ностальгічному розчуленні, згадуючи минулі часи. Тож, відбулось повне накладання двох ФО в формальному та семантичному плані. У препозиції цієї контамінації автор ужив іншу ФО (*ktos*) *stał jak wryty*, нанизуючи таким чином їхні сенси: «хтось несподівано, раптово зупинився, зазвичай під впливом страху, здивування, побачивши щось» [30, т. 4, с. 513] та «хтось під впливом ностальгічного зворушення збирається плакати, згадуючи минулі чудові часи, переживаючи». Аналізовану інновацію можна також розглядати як інновацію-регуляцію через зміну в межах граматичної категорії числа іменникового компонента нормативної ФО *łzy (komuś) zakreśliły się w oczach* з *w oczach* на *w oku*. Хоча ми схиляємось радше до першого варіанта тлумачення цієї інновації як багатовузлової контамінації, адже саме прийменникове сполучення *w oku* є сфразеологізованим, бо, зазвичай, воно вживається лише в структурі ФО.

4) Контамінації з нульовим вузлом (10 контамінацій у 10 контекстах)

Прикладом контамінації з нульовим вузлом є інновація *przyjąć kogoś z kręceniem nosem¹: ...I znów znajdą się pewnie [...], malkontenci, którzy z kręceniem nosem przyjmą sobotni remis Sandecji...*

¹ Через систему пошуку Google ми виявили, що в Інтернеті зафіксовано як інновації типу *z kręceniem nosem*, так і *z kręceniem nosa*, напр.: *...Powiedziałem o moim pomysle znajomym. Zaraz spotkałem się z kręceniem nosa i wypowiedziami*

(НКПМ: DP, 18.08, 2003), де автор поєднав дві ФО з протилежним значенням: ФО (*ktos*) *przyjął kogoś z otwartymi ramionami* «хтось вітає когось радісно, з ентузіазмом, сердечно» [25, т. 1, с. 396] і номіналізації ФО (*ktos*) *kręci (na coś / nad czymś) nosem* «хтось виявляє незадоволення з приводу чогось, виражає осуд, не погоджується на щось» [30, т. 2, с. 303] — *kręcenie nosem* для вираження протилежної, негативної, емоції. Між цими двома ФО відбувається складна семантико-експресивна та контекстуально-стилістична взаємодія. Водночас, можна припустити, що в цьому контексті маємо номіналізацію *z kręceniem nosem*, що виникла за аналогією зі сполученням *z niezadowolaniem*, на противагу до ФО *z otwartymi ramionami* «серечно, з радістю і надією» [31, с. 159], тобто *z zadowolaniem*. Отже, можна говорити про наявність у цих контамінованих ФО асоціативного вузла, побудованого на принципі аналогії й антонімії. Це приклад контамінації з нульовим вузлом, що виникла унаслідок перехрещення скороченої та повної форми дієслівних ФО з накладанням їхнього значення.

З огляду на особливості семантичного поєднання контамінованих ФО серед усіх контамінацій виокремлюємо:

1) **Розгортання** зазнають контаміновані ФО з формальним або формально-семантичним вузлом, коли значення та формальна структура дієслівної ФО розгортається в значенні іменної ФО за наявності спільного формального компонента (напр., (*ktos*) *rzucił miażdżące spojrzenie: rzucić spojrzenie + miażdżące spojrzenie*). Ми зафіксували 12 контамінацій-розгортань (у 22 контекстах) з формальним вузлом і 8 — з формально-семантичним вузлом. До цієї ж групи можна зарахувати контамінації з семантичним й асоціативним вузлом (*na twarzy malował się uśmiech od ucha do ucha: radość [= uśmiech od ucha do ucha] malowała się na twarzy*) (5 контамінацій у 5 контекстах).

2) **Накладання** характерне для контамінацій з формальним та формально-семантичним вузлом, адже важливою умовою поєднання таких ФО є наявність спільного формального компонента, що накладається в двох ФО ((*ktos*) *zaciska zęby i pięści: zaciskać zęby + zaciskać pięści*). До цієї групи належать поєднання двох дієслівних ФО на основі спільного дієслівного компонента (4 контамінації в 5 контекстах з формально-семантичним вузлом і 4 з формальним у 4 контекстах), а також одна обставинна контамінація *z otwartym sercem i ramionami*, яка має відповідники з однаковим дієслівним компонентом *przyjść*.

3) **Схрещування** або **злиття**, до цієї групи належить решта фразеологічних контамінацій з семантичним, семантично-формальним вузлом, багатовузлові контамінації та контамінації з нульовим вузлом, які виникли на основі складного переплетення структури і значень двох, інколи трьох ФО. Ця група є найчисленнішою й охоплює 32 контамінації, з них: 8 контамінацій (у 8 контекстах) з формальним вузлом, 10 контамінацій (у 26 контекстах) з формально-семантичним вузлом, 2 контамінації (у 2 контекстах) багатовузлові, 2 контамінації з семантичним вузлом (у 2 контекстах), 10 контамінацій з нульовим вузлом (у 10 контекстах). Прикладом схрещення двох ФО (*ktos*) *kręci (na coś, nad czymś) nosem* та ФО (*ktos*) *przyjął kogoś z otwartymi ramionami* є контамінація (*ktos*) *przyjął (kogoś) z kręceniem nosem*.

Отже, перелічені приклади контамінацій є не лише розширенням формальної структури ФО, а й розширенням — накладанням, розгортанням або злиттям — їхніх значень. Найчастіше контамінація використовується для інтенсифікації значення ФО шляхом схрещення значень поєднаних ФО. Найчастіше контамінуються дієслівні ФО з іменними (31 контамінація в 59 контекстах), дві дієслівні ФО (31 контамінація в 34 контекстах), рідше обставинні ФО з дієслівними (4 контамінації в 4 контекстах) і лише один приклад ми виявили контамінації двох обставинних ФО. При перехрещенні дієслівної й іменної ФО відбувається розгортання образу і / або значення дієслівної ФО, а при контамінаціях з формально-семантичним вузлом, переважно, відбувається накладання значень ФО. Найчисленнішими є контамінації, унаслідок яких значення вихідних ФО схрещуються (32 контамінації в 46 контекстах). З усіх типів структурно-семантичних інновацій саме фразеологічні контамінації мають найменше шансів увійти до фразеологічної норми, оскільки виникають вони здебільшого на замовлення та для потреби конкретної мовленнєвої ситуації, а тому є переважно okazjonalnymi чи indywidualno-awtorskimi перетвореннями ФО. Контамінації привертають увагу читача своєю незвичністю та можливістю встановлення численних асоціативних зв'язків між поєднуваними ФО.

Перспективним видається аналіз контамінованих кінематичних ФО на позначення емоцій в зіставному аспекті з українською кінематичною фразеологією, а також дослідження зібраних контамінованих кінематичних ФО в нових доступних корпусах текстів сучасної польської мови для верифікації даних цього дослідження та відстеження динаміки розвитку змін.

typu: „*Tam jest pełno lanserów*”... (<http://www.lubforum.pl/viewtopic.php?t=1805>) (усього чотири приклади) та ...*Owszem, to Polska jest — często spotkasz się z kręceniem nosem, wymaganiem więcej niż było w umowie, czy nierzetelnością*... (<http://nbw.jogger.pl/2005/12/05/standardy-sa-zle-bo-sa-bardziej-czasochlonne-i-mniej-intuicy/>) (усього три приклади). Серед цих прикладів ми виявили також дві інновації-додавання: ...*Zaskoczyła mnie komputerowa charakteryzacja na jaką zdecydował się Nolan. Początkowo odebrałem to z lekkim kręceniem nosa, ale teraz myślę, że najważniejsze zostało spełnione*... (<http://fullycoolture.blogspot.com/2008/08/mroczny-rycerz.html>); ...*Zapowiedź ta oczywiście spotkała się z uzasadnionym kręceniem nosem fanów*... (<http://www.mizantropia.org/dm/historia.php>).

Л і т е р а т у р а

1. Акишина А. А., Кано Х., Акишина Т. Е. Жесты и мимика в русской речи. Москва : Русский язык, 1991. 144 с.
2. Білоноженко В. М., Гнатюк І. С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. Київ : Наук. думка, 1989. 156 с.
3. Вяльцева С. И. Оказиональное использование английских пословиц. *Исследования лексической сочетаемости и фразеологии* : сб. тр. МГПИ им. В. И. Ленина. Москва, 1975. С. 245–270.
4. Григораш А. М. Фразеологические инновации в современной публицистике Украины : на материале русскоязычной и украиноязычной прессы 1990-х — 2000-х годов) : монография. Киев : Знання України, 2008. 439 с.
5. Еременко И. Фразеология в системе русского языка и эпистолярном дискурсе : учеб. пособие. Львов : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 165 с.
6. Жуйкова М. В. Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов : монографія. Луцьк : Ред.-видав. відділ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 416 с.
7. Молотков А. И. Основы фразеологии русского языка. Ленинград : Наука, 1977. 283 с.
8. Ройзензон Л. И., Абрамеч И. В. О фразеологической контаминации в русском языке. *Русский язык в школе*. 1969. № 3. С. 104–107.
9. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психологнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія. Київ : Черкаси : Брама, 2004. 276 с.
10. Стефанишин Ю. М. Фразеологічні інновації в сучасній польській прозі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.03. Львів, 2016. 20 с.
11. Супрун А. П. Семантико-стилістичні особливості фразеологічних одиниць : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 1999. 19 с.
12. Ужченко В. Д., Авксентьев Л. Г. Українська фразеологія. Харків : Основа, 1990. 167 с.
13. Цимбалюк Т. В. Мова перекладу Миколи Лукаша : фразеологія роману Мігеля де Сервантеса Сааведри «Дон Кіхот»; за ред. Л. О. Пустовіт. Київ : Довіра, 1996. 238 с.
14. Bąba S. Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny. Poznań : Wyd-wo Naukowe Un-tu im. Adama Mickiewicza, 1989. 215 s.
15. Buttler D. Polski dowcip językowy. Warszawa : PWN, 2002. 421 s.
16. Dziamska-Lenart G. Innowacje frazeologiczne w powojennej felietonistyce polskiej. Poznań : Wyd-wo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, 2004. 151 s.
17. Grabias S. Kontaminacje we współczesnym języku polskim. Próba charakterystyki. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*. Lublin : UMCS, 1970. Vol. XXV, 6, section F, S. 117–145.
18. Jarząbek K. Gestykulacja i mimika. Słownik. Katowice : Śląsk, 1994. 206 s.
19. Krupa I. Mowa ciała : poradnik. Warszawa : Skarbnica Wiedzy, 2005. 119 s.
20. Krygier-Łączkowska A. Zamierzone i nie zamierzone frazeologiczne innowacje kontaminujące. Kontaminacje frazeologiczne w poezji Stanisława Barańczaka. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza I (XXI)*. Poznań : Wyd-wo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, 1994. S. 48–63.
21. Sarnowska E. Analiza kontaminacji frazeologicznych (na podstawie tekstów satyrycznych). *Język. Teoria — dydaktyka. Materiały VIII Konferencji Młodych Językoznawców — Dydaktyków* / Red. naukowy M. Preyzner. Kielce : Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego, 1987. S. 73–82.
22. Satkiewicz H. Jeszcze o kontaminacjach frazeologicznych. *Poradnik Językowy*. Warszawa : WUW, 1996. Z. 10. S. 82–83.
23. Satkiewicz H. Kontaminacje a synonimia we frazeologii. *Poradnik Językowy*. Warszawa : WUW, 1996. Z. 9. S. 75–76.
24. Zagórski Z. Jeszcze w sprawie kontaminacji. *Studia Polonistyczne XIII*. Poznań : Wyd-wo Naukowe Un-tu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, 1985. S. 69–83.

С л о в н и к и

25. Inny słownik języka polskiego PWN : W 2 t. / Pod red. M. Bańki. Warszawa, 2000.
26. Słownik języka polskiego PWN (електронний словник).
27. Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego : W 2 t. Warszawa, 1974.
28. Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny / Pod red. S. Bąby, J. Liberka. Warszawa, 2001.
29. Słownik współczesnego języka polskiego : W 2 t. / Pod red. B. Dunaja. Kraków, 2000.
30. Uniwersalny słownik języka polskiego : W 4 t. / Pod red. S. Dubisza. Warszawa, 2006.
31. Lebda R. Wielki słownik frazeologiczny / Pod red. A. Łatuska. Kraków, 2008.
32. Wielki słownik języka polskiego / Pod red. P. Żmigrodzkiego [Źródło elektroniczne]. Tryb dostępu do : <https://www.wsjp.pl/>.
33. Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego / Pod red. P. Müldnera-Nieckowskiego. Warszawa, 2004.
34. Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami / Pod red. A. Kłosińskiej, E. Sobol, A. Stankiewicz. Warszawa, 2005.

R e f e r e n c e s

1. Akishina, A. A., Kano, H., Akishina, T. E. (1991), *Gestures and facial expressions in the Russian speech* [Zhesty i mimika v russkoy rechi], Russkiy yazyk Publishing house, Moscow, 144 p.
2. Bilonozhenko, V. M., Gnatyuk, I. S. (1989), *Functioning and lexicographic development of Ukrainian phraseologisms* [Funktsionuvannya ta leksykohrafichna rozrobka ukraïnskykh frazeolohizmiv], Naukova dumka Publishing house, Kyiv, 156 p.

3. Vyal'tseva, S. I. (1975), "Occasional use of English proverbs", *Studies of lexical compatibility and phraseology : collection of works* ["Okkazional'noe ispol'zovanie angliyskikh poslovits", *Issledovaniya leksicheskoy sochetaemosti i frazeologii* : sb. trudov], V. I. Lenin Moscow State Pedagogical Institute, Moscow, pp. 245–270.
4. Grigorash, A. M. (2008), *Phraseological innovations in modern journalism of Ukraine : on the material of the Russian-language and Ukrainian-language press of the 1990s–2000s* : monograph [Frazeologicheskie innovacii v sovremennoy publitsistike Ukrainy : na materiale russkoyazychnoy i ukrainoyazychnoy pressy 1990-kh — 2000-kh godov] : monografiya], Znaniya Ukrainy Publishing house, Kyiv, 439 p.
5. Eremenko, I. (2009), *Phraseology in the system of the Russian language and epistolary discourse* : textbook [Frazeologiya v sisteme russkogo yazyka i epistolarnom diskurse : ucheb. posobie], Publishing center of Ivan Franko Lviv National University, Lvov, 165 p.
6. Zhuykova, M. V. (2007), *Dynamic processes in the phraseological system of East Slavic languages* : monograph [Dynamichni protsesy u frazeolohichnii systemi shhidnoslovyanskykh mov : monografiya], Ed. and publ. dep. "Vezha" of Lesya Ukrainka Volyn State University, Lutsk, 416 p.
7. Molotkov, A. I. (1977), *Fundamentals of Russian phraseology* [Osnovy frazeologii russkogo yazyka], Nauka Publishing house, Leningrad, 283 p.
8. Royzenzon, L. I., Abramets, I. V. (1969), "On phraseological blending in the Russian language", *Russian language at school* ["O frazeologicheskoy kontaminacii v russkom jazyke", *Russkij jazyk v shkole*], Moscow, issue 3. pp. 104–107.
9. Selivanova, O. I. (2004), *Essays on Ukrainian phraseology (psychological and ethnocultural aspects)* : monograph [Narysy z ukrai'ns'koi' frazeolohii' (psyhokohnityvnyi ta etnokul'turnyi aspekty) : monografiya], Brama Publishing house, Kyiv ; Cherkasy. 276 p.
10. 10. Stefanyshyn, Yu. M. (2016), *Phraseological innovations in modern Polish prose* : Thesis abstract [Frazeologichni innovatsii v suchasniy pol's'kiy prozi : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.03], Lviv, 20 p.
11. 11. Suprun A. P. (1999), *Semantic and stylistic features of phraseological units* : Thesis abstract [Semantyko-stylistychni osoblyvosti frazeolohichnykh odynyts' : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01], Dnipropetrovsk, 19 p.
12. 12. Uzhchenko, V. D., Avksentyev, L. G. (1990), *Ukrainian phraseology* [Ukrai'ns'ka frazeolohia], Osnova Publishing house, Kharkiv. 167 p.
13. 13. Tsymbalyuk, T. V. (1996), *Mykola Lukash's language of translation : phraseology of Miguel de Cervantes Saavedra's novel "Don Quixote"* [Mova perekladu Mykoly Lukasha : frazeolohiya romanu Migelya de Servantesa Saavedry "Don Kikhot"], Dovira Publishing house, Kyiv. 238 p.
14. 14. Bąba, S. (1989), *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*, Wyd-wo Naukowe Un-tu im. Adama Mickiewicza, Poznań, 215 s.
15. 15. Buttler, D. (2002), *Polski dowcip językowy*, PWN, Warszawa, 421 s.
16. 16. Dziamska-Lenart, G. (2004), *Innowacje frazeologiczne w powojennej felietonistyce polskiej*, Wyd-wo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań, 151 s.
17. 17. Grabias, S. (1970), "Kontaminacje we współczesnym języku polskim. Próba charakterystyki", *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, UMCS, Lublin, t. XXV, 6, sekcja F*, ss. 117–145.
18. 18. Jarzabek, K. (1994), *Gestykulacja i mimika* : Słownik, Wyd-wo Śląsk, Katowice, 206 s.
19. Krupa, I. (2005), *Mowa ciała : poradnik*, Skarbnica Wiedzy, Warszawa, 119 s.
20. Krygier-Łączkowska, A. (1994), „Zamierzone i nie zamierzone frazeologiczne innowacje kontaminujące. Kontaminacje frazeologiczne w poezji Stanisława Barańczaka”, *Poznańskie Studia Polonistyczne, Seria Językoznawcza I (XXI)*, Wyd-wo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań, ss. 48–63.
21. Sarnowska, E. (1987), „Analiza kontaminacji frazeologicznych (na podstawie tekstów satyrycznych)”, *Język. Teoria — dydaktyka : Materiały VIII Konferencji Młodych Językoznawców — Dydaktyków* / Red. naukowy M. Preyzner, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego, Kielce, ss. 73–82.
22. Satkiewicz, H. (1996), „Jeszcze o kontaminacjach frazeologicznych”, *Poradnik Językowy*. WUW, Warszawa, Z. 10, ss. 82–83.
23. Satkiewicz, H. (1996), „Kontaminacje a synonimia we frazeologii”, *Poradnik Językowy*, WUW, Warszawa, Z. 9, ss. 75–76.
24. Zagórski, Z. (1985), „Jeszcze w sprawie kontaminacji”, *Studia Polonistyczne*, XIII, Wyd-wo Naukowe Un-tu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, ss. 69–83.

Dictionaries

25. Banko, M., red., (2000), *Inny słownik języka polskiego PWN* : W 2 t., Warszawa.
26. *Słownik języka polskiego PWN* (електронний словник).
27. Skorupka, S. (1974), *Słownik frazeologiczny języka polskiego* : W 2 t. Warszawa.
28. 28. Bąba, S., Liberek, J., red., (2001), *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*. Warszawa.
29. Dunaj, B., red. (2000), *Słownik współczesnego języka polskiego* : W 2 t., Kraków.
30. Dubisz, S., red. (2006), *Uniwersalny słownik języka polskiego* : W 4 t., Warszawa.
31. Lebda R. (2008), *Wielki słownik frazeologiczny* / Pod red. A. Łatuska, Kraków.
32. *Wielki słownik języka polskiego* / Pod red. P. Zmigrodzkiego [Źródło elektroniczne]. Tryb dostępu do: <https://www.wsjp.pl/>.
33. Müldner-Nieckowski, P., red., (2004), *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa.
34. Kłosińska, A., Sobol, E., Stankiewicz, A., red. (2005), *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przystawiami*, Warszawa.

ЛОЗИНСКАЯ Оксана Григорьевна,

кандидат филологических наук, доцент кафедры польской филологии Львовского национального университета имени Ивана Франко; ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина; тел.: +38 097 2494558; e-mail: oksana.lozynska@lnu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0002-1479-3000

КОНТАМИНАЦИИ ПОЛЬСКИХ КИНЕМАТИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ ДЛЯ ОБОЗНАЧЕНИЯ ЭМОЦИЙ

Аннотация. *Цель* статьи — показать особенности структуры, семантики и функционирования в текстах современного польского языка фразеологических контаминаций как одного из типов структурно-семантических инноваций, которым подвергаются польские кинематические фразеологизмы для обозначения эмоций. *Объектом* исследования являются контаминированные польские кинематические фразеологизмы для обозначения эмоций. *Предмет* анализа — структурно-семантические особенности таких фразеологизмов. *Результатом* исследования является основное изучение текстовой реализации контаминированных кинематических фразеологизмов, раскрытие механизмов их создания с учётом специфики семантического сочетания контаминированных фразеологизмов, установления разновидностей контаминаций и попытка определения причин их возникновения. *Выводы.* Установлено, что значение контаминированных кинематических фразеологизмов является результатом расширения: наложения, развёртывания или слияния — значений преимущественно двух выходных нормативных фразеологизмов. Такие контаминации используются, в основном, для интенсификации значения единицы путём слияния значений объединённых фразеологизмов. Чаще всего контаминируются глагольные фразеологизмы с именными или два глагольных фразеологизма, значительно реже — обстоятельственные с глагольными либо два обстоятельственных фразеологизма. При слиянии глагольной единицы с именной происходит развёртывание образа и / или значения глагольного фразеологизма, а при контаминации с формально-семантическим узлом — наложение значений фразеологизмов.

Ключевые слова: кинематическая фразеологическая единица, нормативный фразеологизм, фразеологическая инновация, фразеологическая контаминация, контаминированный фразеологизм, польский язык.

Oksana H. LOZYNSKA,

Ph.D. in Philology, Associate Professor at the Department of Polish Philology, Ivan Franko Lviv National University; 1 Uniwersytetska St., Lviv, 79000; Ukraine; tel.: +38 097 2494558; e-mail: oksana.lozynska@lnu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0002-1479-3000

BLENDS OF POLISH KINEMATICAL PHRASEOLOGISMS TO DENOTE EMOTIONS

Summary. *The aim* of the article is to demonstrate the peculiarities of structure, semantics and functioning of phraseological blends in the texts of the modern Polish language as one of the types of structural and semantic innovations, which Polish kinematical phraseologisms to denote emotions undergo. The study *object* is blend Polish kinematical phraseologisms to denote emotions. The research subject is the structural and semantic features of blend kinematical phraseologisms to denote emotions. *The result* of the study is the thorough investigation of textual realization of blend kinematical phraseologisms, the disclosure of mechanisms of their creation, taking into account the specifics of the semantic combination of blend phraseologisms, the identification of types of blends and the attempt to determine causes of their emergence.

Conclusions. It is found out that the meanings of blend kinematical phraseologisms are the result of extension — overlapping, expansion or merging — of meanings of mainly two original normative phraseologisms. Such blends are mostly used to intensify the meaning of the unit by overlapping the meanings of the combined phraseologisms. Verbal phraseologisms with nouns or two verbal phraseologisms are most often blended, much less often — adverbial with verbal or two adverbial phraseologisms. While blending a verbal unit with a noun, the image and / or the meaning of the verb phraseologism is expanded, and while blending with a formal and semantic node, the meanings of phraseological units are overlapped.

Key words: kinematical phraseological unit, normative phraseologism, phraseological innovation, phraseological blend, blend phraseologism, the Polish language.

Статтю отримано 29.04.2021 р.